מסורת הש"ס

[א] [תוספתא פ"ט ה"ג],
[ב] [לעיל קיג: וש"נ],
[ג] מכשירין פ"ו מ"ה,
[ד] [קידושין ה: כא. וש"נ],

◆

רבינו גרשום

המבשל חלב בחלב. איבעית אימא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כלומר מ"ד לוקה אבישול אבל אאכילה לא לקי. ומ"ד אינו לוקה אאכילה דאין איסור חל על איסור אבל אבישול לקי. מיתיבי המבשל במי חלב כו' הפיגול והנותר והא הכא חזינן דאיסור בשר בחלב חל על פיגול ועל נותר: והמוחל שמרים של שמן כו' פי"א מוחל שבא תחלה כשדורכין הזיתים לעשות שמן מה שבא תחלה כמים הוא ואין שמן גמור. תאמר בפרה ורחל שלא נאסרה עמו בשחיטה הואיל ואינו נאסרה עמו בשחיט' עם הגדי לא יאסר עמו בבישול ת"ל בחלב אמו כל שיש לו חלב אסר. בחלב אחותו גדולה מנין כגון פרה. אחותו גדולה שלא נכנסה עמו לדיר להתעשר כלומר כל מעשר בקר וצאן בקר בפ"ע וצאן בפ"ע. מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה תאמר באחותו הקטנה ברחל שלא נאסרה עמו בשחיטה אחותו גדולה תוכיח שלא נאסרה עמו בשחיטה ואסורה עמו בבשול אף אני אוסר אחותו קטנה מה לאחותו קטנה כו' אי הכי אחותו גדולה נמי תיתי מבינייא כו' כלומר מאמר מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה תאמר באחותו גדולה שלא נאסרה עמו בשחיטה אחותו קטנה תוכיח שלא נאסרה עמו בשחיטה ונאסרה עמו בבישול ואם נקשי מה לאחותו קטנה שלא נכנסה עמו לדיר להתעשר אין אנו יכולין להקשות שהיא נכנסה עמו לדיר

ומר אמר חדא כו'. מ"ד לוקה קאי אבישול דחדא איסורא הוא ומ"ד אין לוקה קאי אאכילה דאם לא התרו בו משום אכילת חלב אלא משום בשר בחלב אינו לוקה דלא אתי איסור בשר בחלב וחייל אאיסור חלב: **במי חלב.** מישג"א בלע"ז: **הפגול והנותר.** אלמא אע"ג דאסירי וקיימי אתי איסור בשר בחלב וחייל עלייהו והוא הדין נמי אם בשל חלב בחלב אלמא מרבויא דגדי נפקא לן דחייל על כל איסורין: **האי תנא.** נמי סבר בכל איסורין דאיסור חל על איסור ואינהו סברי לה כמ"ד אין איסור חל על איסור ותנאי טובא איפליגו בה: **הרי הן כחלב.** להכשיר את הזרעים וחלב נקרא משקה דכתיב (שופטים ד) ותפתח את נאד החלב ותשקהו: **והמוחל.** משקה הזב מן הזיתים: **הרי הוא כשמן.** ושמן איקרי משקה דכתיב (ישעיה כה) משתה שמנים: **אין לי אלא בחלב אמו.** כלומר עז: **ת"ל.** מקרא שני: **בחלב אמו.** דמייתר לרבויי כל חלב בהמה טהורה דהאי תנא לא מצריך ליה לכדשמואל דחלב זכר וחלב שחוטה וחלב טמאה מחד קרא לגופי' נפקי דהא אמו כתיב ולא שחוטה ולא זכר ולא טמאה דהא גדי [א]כתיב ובטהורה משתעי כדאמרן [קיג.] להוציא את הטמאה ועל כרחיך אמו נמי טהורה דאי אמו טמאה לא הוי איהו טהור הלכך להכי [ב]לא אתא וגדי משמע ליה גדי דווקא ובשר חיה ושאר בהמות מגדי יתירא נפקי לאיסורא דאי סבירא ליה גדי הכל במשמע אפילו עגל וטלה למה ליה לרבויי חלב פרה ורחל והא אמו כתיב ולקמן (דף קטז.) דמשמע לן יתורא דגדי גדי לר"ע למעוטי חיה ועוף הני מילי למאן דמשמע ליה גדי ואפילו עגל וטלה אתי קרא יתירא למעוטי אבל למאן דמשמע ליה גדי דווקא קראי יתירי לרבויי אתו דאי למעוטי לא איצטריך וחד למעוטי טמאה ולשליל לא איצטריך קרא דממשמעות יליף ליה כדאשכחנא גבי ר"ע לקמן דאמר שליל גדי מעליא: **הא אתיא ליה.** שפיר בק"ו: **מעיקרא דדינא.** מתחלת הדין דקתני מה אמו שלא נאסרה עמו בהרבעה נאסרה עמו בבשול זהו תחלתו של ק"ו ויש להקשות מה לאמו שכן נאסרה לישחט עמו ביום אחד. ולהכי נקט מעיקרא דדינא פירכא משום דפעמים מקשה על סוף הדין כגון דקתני סיפא פרה ורחל שנאסרו עמו בהרבעה אינו דין שנאסרו עמו בבשול זהו סוף הדין ואם היה מקשה ואומר בהמה טמאה תוכיח שנאסרה עמו בהרבעה ולא נאסרה עמו בבישול אף אתה אל תתמה על פרה ורחל כו' זו היא פירכא על סוף הדין: **חלב אחותו גדולה מנין.** אני שמעתי דהיינו פרה שהיא מין בהמה כמותה אבל מין גדול הוא ומהאי קרא גופיה דריש ותנא אחרינא הוא ולישניה הוא דשני ועוד דלא נפק ליה פרה ורחל מיתורא דחד קרא אלא פרה למודה דחלוקה מן הגדי בשני חילוקין חדא דנאסרה עמו בהרבעה וחדא דאין נכנסת עמו לדיר להתעשר אבל רחל שנכנסת עמו לדיר להתעשר דהא מעשר בקר וצאן כתיב (ויקרא כז) וכל צאן במשמע לא נפקא ליה מיניה שתאסר עמו בבישול הלכך יליף ברישא פרה והדר אתיא ליה רחל בהצד השוה כדלקמן. בקר אינו נכנס עם הצאן להתעשר בפרק בתרא דבכורות (דף נג.): **ומה אמו.** שאינה חלוקה ממנו לענין מעשר דהא מינה היא ואע"פ שכבר ילדה עדיין היא ראויה ליכנס עמו לדיר להתעשר דגדייה יולדת בתוך שנתה ונכנסת עם בנה לדיר להתעשר כשעדיין לא נכנסה להתעשר כדתניא בבכורות (דף כ:) גדייה שילדה שלש בנות וכל בנותיה ילדו שלש [שלש] כולן נכנסות לדיר להתעשר ואפ"ה חלקה הכתוב ממנו לאוסרה עמו בבישול: **אחותו גדולה.** פרה שאינה נכנסת כו': **תלמוד לומר בחלב אמו.** קרא יתירא לרבויי כל חלב וממילא איתרבאי פרה דאשכחן דנחלקה ממנו לענין מעשר תיחלק ממנו לבישול: **אחותו קטנה.** רחל: **מבינייא.** מאמו ומאחותו גדולה: **תיתי מאמו.** דמה אמו שלא נאסרה עמו בהרבעה נאסרה עמו בבישול אחותו קטנה שנאסרה עמו בהרבעה אינו דין שנאסרה עמו בבישול: **מה לאמו כו':** **אי הכי אחותו גדולה נמי תיתי מבינייא.** מאמו ומאחותו קטנה ומאי הדין שהרי אין להשיב עליו והכי דיינן מה אמו שנכנסת עמו לדיר נאסרה עמו בבשול אחותו גדולה לא כל שכן וכי פרכת מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה תאמר באחותו גדולה אחותו קטנה תוכיח ותו ליכא למיפרך מה לאחותו קטנה שכן לא נכנסה כו' אלמא מפלגי דינא נפקא לן כך שמעתי וקשיא לי היכי נימא אחותו קטנה תוכיח הא אכתי לא קיימא לן אחותו קטנה לאיסורא. ואני שמעתי דהכי פריך מאי חזית דאחותו גדולה נפקא לן מקרא וקטנה מבינייא תיפוק ליה אחותו קטנה מרבויא דקרא וגדולה מבינייא וקשיא לי חדא דמסתברא קרא כי רבי לאחותו גדולה
לאיסורא

כיון דעל אכילה לא לקי אבישול נמי לא לקי ואיכא דאמרי אבישול כולי עלמא לא פליגי דלקי כי פליגי אאכילה מאן דאמר אינו לוקה דהא אין איסור חל על איסור ומאן דאמר לוקה להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול כיון דאבישול לקי אאכילה נמי לקי ואיבעית אימא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי מיתיבי [א]המבשל [א]במי חלב פטור [ב]דם שבשלו בחלב פטור [ג]העצמות והגידים והקרנים והטלפים שבשלן בחלב פטור הפגול והנותר והטמא שבשלן בחלב חייב האי תנא סבר [ב]איסור חל על איסור המבשל במי חלב פטור מסייע ליה לריש לקיש דתנן [ג][ד]מי חלב הרי הן כחלב [ה]והמוחל הרי הוא כשמן אמר ריש לקיש לא שנו אלא להכשיר את הזרעים אבל לענין בישול בשר בחלב מי חלב אינו כחלב תנו רבנן בחלב אמו אין לי אלא בחלב אמו בחלב פרה ורחל מנין אמרת קל וחומר ומה אמו שלא נאסרה עמו בהרבעה נאסרה עמו בבשולו פרה ורחל שנאסרו עמו בהרבעה אינו דין שנאסרו עמו בבשולו תלמוד לומר בחלב אמו והא למה לי קרא הא אתיא ליה אמר רב אשי משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא מהיכא קא מייתית לה מאמו מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה תאמר בפרה שלא נאסרה עמו בשחיטה תלמוד לומר בחלב אמו תניא אידך בחלב אמו אין לי אלא בחלב אמו בחלב אחותו גדולה מנין אמרת ק"ו ומה אמו שנכנסה עמו לדיר להתעשר נאסרה עמו בבשול אחותו שלא נכנסה עמו לדיר להתעשר אינו דין שנאסרה עמו בבשול תלמוד לומר בחלב אמו והא למה לי קרא הא אתיא ליה אמר רב אשי משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא מהיכא קא מייתית לה מאמו מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה תאמר באחותו גדולה שלא נאסרה עמו בשחיטה תלמוד לומר בחלב אמו אשכחן אחותו גדולה אחותו קטנה מנין אתיא מבינייא מהי תיתי תיתי מאמו מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה אחותו גדולה תוכיח מה לאחותו גדולה שלא נכנסה עמו לדיר להתעשר אמו תוכיח [ד]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שהוא בשר ואסור לבשל בחלב אף אני אביא אחותו קטנה שהוא בשר ואסור לבשל בחלב אי הכי אחותו גדולה נמי תיתי מבינייא אין הכי נמי אלא בחלב אמו למה לי מבעי ליה לכדתניא בחלב אמו אין לי אלא בחלב אמו
היא

כיון דעל **אכילה לא** לקי. תימה אימא איפכא כדאמר בסמוך כיון דאבשול לקי אאכילה נמי לקי: **המבשל** במי חלב פטור. איסורא מיהא איכא דהא כותח מנסיובי דחלבא עבדי ליה כדאמר בריש אלו עוברין (פסחים דף מב.) ואמרינן לעיל (דף קיא:) דאסור לאכול בשר בכותח: **בחלב** פרה ורחל מנין. לא איצטריך ליה אלא לרבות בשאין מינו כגון פרה בחלב גדי או גדי בחלב פרה אבל פרה בחלב עצמה הא דרשינן לעיל (דף קיג:) כל מקום שנאמר גדי אפילו פרה ורחל במשמע ובחנם דחק בקונטרס: **פרה** ורחל שנאסרו עמה בהרבעה. וא"ת חיה ועוף יוכיחו לר' עקיבא או עוף למודיה לר' יוסי הגלילי דנאסרו בהרבעה עם שאינו מינו כדאמרינן בסוף שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נה.) ולא נאסרו בבשול וי"ל דעדיפא פריך: **מה** לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה. תימה לרבנן חיה תוכיח דאין אותו ואת בנו נוהג בחיה: **תלמוד** לומר בחלב אמו. עוד דריש מינה בסמוך היא עצמה בחלבה אע"ג דשמואל דריש ליה למלתייהו לעיל (דף קיג:) הכא דריש מבחלב דתרי מינייהו מייתרי דהוה מצי למכתב באמו ואנא ידענא דבחלב אמו קאמר כיון דבחד מינייהו הוה כתיבא בחלב אמו ורבי יוסי הגלילי דממעט עוף שאין לו חלב אם מוי"ו דאמו קא דריש:
עד

עין משפט נר מצוה

קו א ב ג מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הלכה ו ז סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סימן פז סעיף ו [ז]:
קז ד מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הלכה ד:
קח ה מיי' שם הלכה יג:

◆

לעזי רש"י

מישג"א. נסיוב החלב.

◆

שיטה מקובצת

[א] דהא גדי בטהורה משתעי כדאמרן גדי להוציא את הטמאה:
[ב] הלכך להכי אתא וגדי משמע ליה: